

ההשוואה

פבנית להעפקה בפיופנות ההשוואה

וישופה בהבנת הנקרא ובהבעה

משרד החינוך, מחוז מרכז
מרפ"ד כפ"ס, היחידה להערכה ומדידה

משרד החינוך, מנהל כ"א בהוראה
תיאום ובקרה

מכון ברנקו וייס
לטיפוח החשיבה

משרד החינוך
האגף לתכניות לימודים

ההשוואה
אפרים לויק, גדעון ונר

ההשוואה

מבנית להעמקה
במיומנות ההשוואה
ויישומה בהבנת הנקרא ובהבעה

אפרים לוי, גדעון ונר

משרד החינוך, מחוז מרכז

מכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה

ההשוואה – מבנית להעמקה במיומנות ההשוואה ויישומה בהכנת הנקרא ובהבעה
כתבו: אפרים לויץ וגדעון ונר

© כל הזכויות שמורות למכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה
שבט תש"ס, ינואר 2000

צוות מוביל התכנית במחוז המרכז:
רוחמה קציר – מנהלת מחוז המרכז
דוד שביט – מחמ"ד המחוז
דליה דרום – מנהלת היחידה להערכה ולמדידה
ציפי לביא – מפקחת מרכזת חינוך על-יסודי ממלכתי
אשר דרורי – מפקח מרכז חינוך על-יסודי ממלכתי דתי
סולי נתן – מפקחת מרכזת חינוך יסודי ממלכתי
זכריה נגר – מפקח מרכז חינוך יסודי ממלכתי דתי
דליה זילברמן – מדריכה מחוזית לעברית

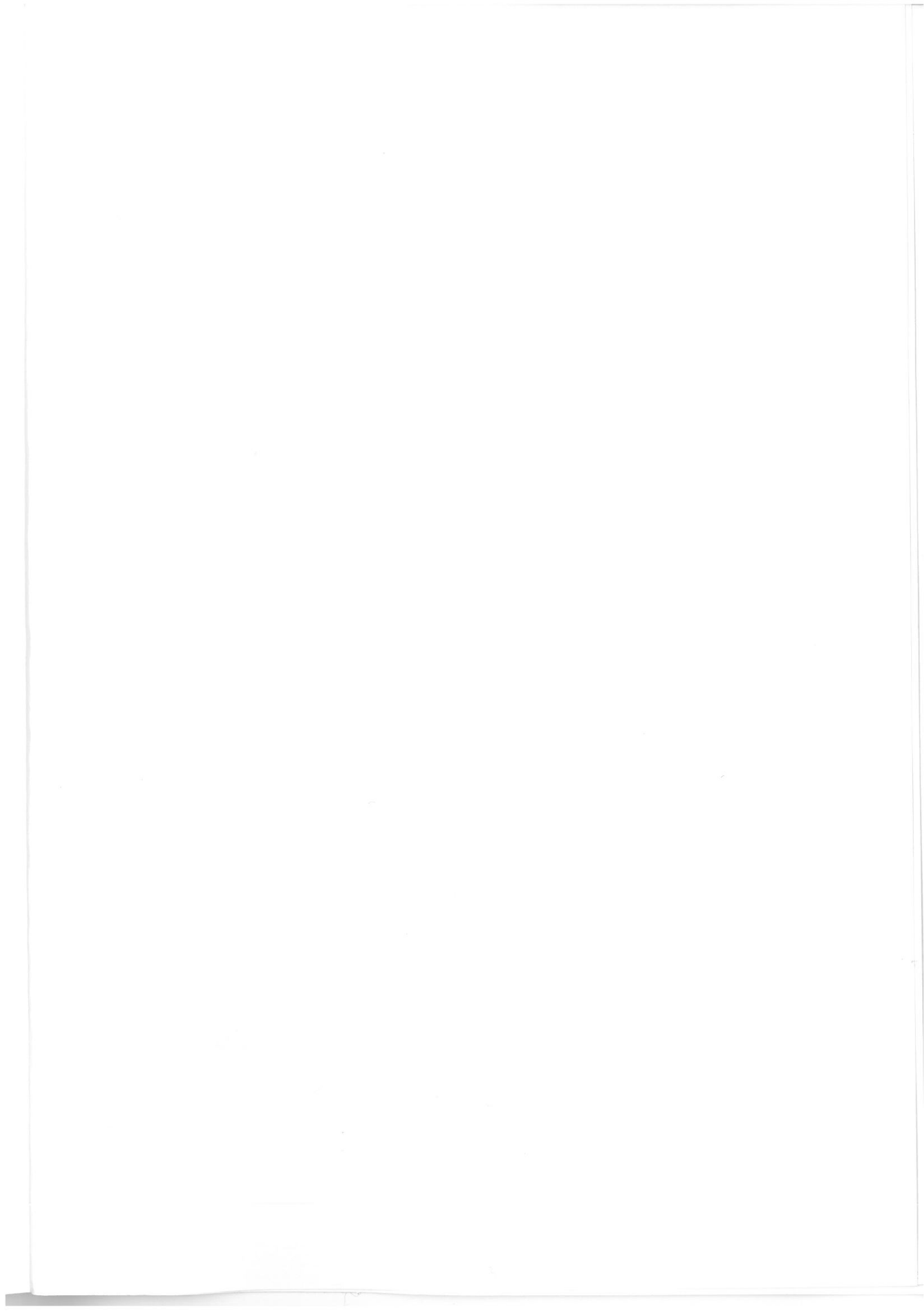
עורך: גדעון ונר
קראו והעירו: דליה דרום, דליה זילברמן, אסתר קנלר
עריכה: הילה בלום
עיצוב ועימוד: מיכל ליכטנשטיין
עיצוב העטיפה: פלג מיכאלי
ריכוז הפקה: ענת פלג

לוחות והדפסה: דפוס אחווה, ירושלים

מסת"ב: 965-7050-15-4 ISBN

תוכן העניינים

7	מבוא
8	הקדמה
9	חלק א': ההשוואה כמיומנות חשיבה
9	מכשולים בהשוואה
11	ההשוואה מהי?
12	שלבים בהשוואה מיומנת
13	שלב א': זיהוי המושגים
14	שלב ב': הגדרת מטרת ההשוואה
16	שלב ג': העלאת קריטריונים
19	שלבים ד', ה': מציאת נקודות דמיון ושוני
23	שלב ו': הסקת מסקנות
24	מכשולים בגיבוש מסקנות מהשוואה
28	מארגני חשיבה גרפיים
35	חלק ב': השוואה בהבנת הנקרא
36	שפת ההשוואה כאמצעי לזיהוי השוואות בטקסטים
39	השוואה בין שני דברים בטקסט אחד
47	השוואה בין שני טקסטים
53	השוואות תוכן בטקסט לעולם מוכר
55	חלק ג': הבעה: כתיבת פסקת השוואה
55	כתיבת משפטי השוואה
58	כתיבת פסקת השוואה
61	המרכיבים של פסקת השוואה
67	חלק ד': הערכה של פסקאות השוואה
69	נספחים: מפת חשיבה להשוואה ממוקדת
69	מפת חשיבה להשוואה פתוחה

מבוא

המקור לפיתוחה ולהפצתה של חוברת זו הוא בהכרה, כי מיומנויות חשיבה הן חלק בלתי נפרד מהכישורים הנדרשים לתלמידים ולבוגרי מערכת החינוך בימינו. מיומנויות החשיבה, כמו מיומנויות למידה, מיומנויות רגשיות ומיומנויות חברתיות בין אישיות, הן מפתח להצלחה בלימודים, בפיתוח קריירה ובניהול מוצלח של מסלול החיים שמעבר לבית הספר.

חוברת זו, המיועדת לשימושם של מורים ומדריכים בכל מקצועות הלימוד, היא הראשונה בסדרת חוברות, שהמחוז מתכוון להפיק בשיתוף עם מכון ברנקו וייס לטיפול החשיבה. הבחירה במיומנות ההשוואה בנושא לחוברת הראשונה עלתה כצורך מתוך ממצאי מבחן מחוזי בהבעה והבנה והיא משקפת את מרכזיותה של מיומנות זו בתהליכי ההוראה והלמידה. תלמידים רבים נתקלים בקשיים בעריכת ההשוואה מיומנת, ומכאן הצורך לעסוק בנושא באופן שיטתי ומעמיק.

ההטמעה המערכתית של מיומנויות החשיבה בתכני הלימוד תיעשה מתוך חשיפה של מורים ומדריכים מכל המקצועות לתכנית ולתכניה. ברוח זו, משולבות בחוברת דוגמאות מתחומים שונים, וניתנת תשומת לב לעולמו של הילד ולתכנים לימודיים שהוא עוסק בהם גם בבית הספר היסודי וגם בבית הספר העל-יסודי.

תודתי נתונה לגב' דליה דרום, מנהלת היחידה להערכה ומדידה ולצוות רכזי הגיל: גב' ציפי לביא, מר אשר דרורי, גב' סולי נתן ומר זכריה נגר, שהובילו את הנושא במחוז. כמו כן תודה לגב' דליה זילברמן, מדריכה מחוזית לעברית.

אני מאחלת למורים, למדריכים, למנהלים ולתלמידים שימוש פורה ומושכל בחוברת זו, ובאלה שיבואו בעקבותיה.

בברכה,

רוחמה קציר
מנהלת מחוז מרכז
משרד החינוך

הקדמה

מדוע משווים? מהו התפקיד של פעולת ההשוואה? כיצד השוואות שאנו עורכים מסייעות לנו להסיק מסקנות, לקבל החלטות, ולתפקד? מהי השוואה "מיומנת" ומדוע כדאי להשוות באופן מעמיק ושיטתי?

פעולת ההשוואה היא פעולה טבעית למוח האנושי. דבר חדש שאנו נתקלים בו – אירוע, מצב, רעיון, טיעון – מושווה לדברים ידועים ומוכרים. בדרך זו אנו משייכים ידע חדש לידע קודם, מפענחים את החדש ומעמיקים את הבנתנו את העולם. מן הרגע שאנו תופסים משמעות, אנו נעזרים בהשוואות על מנת לפרש את המציאות הסובבת אותנו.

במבנית זו נתבונן בהיבטים שונים של השוואה מיומנת, ונראה כיצד יכולה השוואה כזו לתרום באופן משמעותי לתהליכים של הבנת הנקרא ושל הבעה. בחלק הראשון של המבנית נתמקד בפירוט ובהדגמה של מיומנות ההשוואה, תוך מתן הזדמנויות לתרגולה וליישומה בהקשרים מגוונים. נושאי ההשוואה נבחרו מתוך תכנים מוכרים ופשוטים על מנת לאפשר הפניית תשומת לב למהלכי החשיבה המופעלים כשאנו משווים בין דברים.

בחלק השני של המבנית, נטפל בחיבור שבין פעולת ההשוואה להבנת הנקרא. נציג דוגמאות של כתבים ומאמרים מסוגים שונים שבהן קיים ביטוי להשוואה, ונראה כיצד אפשר להעמיק את הבנת הטקסט באמצעות ההשוואה.

בחלק השלישי, נעסוק בחיבור פסקאות השוואה. זהו שלב בסיסי בכתיבה השוואתית, שבו יוצאים מתוצרי ההשוואה שביצענו, ומארגנים אותם באופן סדור, על מנת להעביר מסר כתוב לאדם אחר.

בחלק הרביעי, נציע מתכונת להערכת פסקאות השוואה.

ההתייחסות להשוואה במבנית זו מבוססת על עבודתם של פרופ' רוברט סווארץ ופרופ' דיוויד פרקינס, כפי שבאה לידי ביטוי במאמר "תשעת היסודות של החינוך לחשיבה" (ראה אור בעברית באוגדן עלוני "חינוך החשיבה", יורם הרפז (עורך) מכון ברנקו וייס, 1995) ובתכנית למיזוג מיומנויות של חשיבה ביקורתית וחשיבה ויצירתית בתכני הלימוד, שמוביל פרופ' סווארץ בארה"ב. מכון ברנקו וייס הפיק גרסה עברית של תכנית זו והוא מפעיל אותה בשנים האחרונות בבתי ספר יסודיים ועל יסודיים ברחבי הארץ.

מבנית זו היא הראשונה בסדרת מבניות, העוסקות בשילוב מיומנויות חשיבה והבנה בתחומים של הבנת הנקרא והבעה.